

დ რ მ ე ბ ა

სურათებიანი დამატება

გაზეთის № 13.

კვირა, 18 იანვარი 1909 წ.

დამატების № 3.

დღევანდელ „დამატებაში“ სურათებს ვერ ვათავსებთ. მიზეზი ამისა ის არის, რომ მთელი კვირის განმავლობაში გაფიცვა იყო „ქართველთა ამხანაგობის“ სტამბასა და ტიპოგრაფიაში, სადაც სურათების კლიშეებს ვუკვეთავთ.

მოდო, სიკვდილო!

სონეტი

სული ჭმუნვარებს... ცრემლი იღვრება...
ვერსადა ვბოვე თავშესაფარი;
ადრე დამიჭანა ედემის ვარდი,
თავსა დამბღუის მრისხანე ქარი.

ვინ დამიბნელა შეუდრო დღეები?
რისთვის არ მესმის ციური ხმები?
ვითა სიზმარი გაჭქრა უოველი,
გაცრცენილი მოსჩანს ქვეყანა ბნელი!

სატრფოს ადერსიც არს გაყინული,
ადარცა აბობს გუფს სიუვარული,
სტირის და შეფთავს ობოლი სული.

მადი, სიკვდილო, მოსპე ნადევი,
ადრე შემზარდა წუთი-სოფელი!
დრმა ძილს მიმეცა, მადი, მოგევი!...

ა. შანშიაშვილი.

სახიფათო სიუვარული

ისტორიული მოთხრობა
(შემდეგი*)

8

— ხატის კარს მაჰმადიანები ჩვენზე უფრო სათნოიანნი გამოდგნენ, — თქვა ყაფლანმა და უბრძანა შეემზადებინათ მისი სუფრიდან საუკეთესო მოსაკითხი.

— ფარნაოზ, შვილო, ლანგარი შენ წამოიღე, — უთხრა ყაფლანმა და თან ოღნავ ანიშნა ხმაზე.

ფარნა წამოხტა, შემოირტყა ხმალი და გაჰყვა. მეფემ კეთილად მიიღო ყაფლანი. მთელი მისი სახლობა მიიწვია სუფრას. მეფის სუფრას განზე გაეწია:

ვინც კი შესამჩნევი იყო, მლოცავთაგანი, კაცი თუ ქალი, ყველა მეფეს ახლებოდა, ყველა იქ მხიარულობდა.

ზადიმის დროს როსტომმა რამდენჯერმე შეხედა ტასიკოს გამოცდილის თვლით და მოეწონა. კმაყოფილების ნიშნად წარბი აიწია, წვერზედ ხელი ჩამოიხედა. კარგა ხანი იყო ამისთანა სანდომ ქორთვას არ შეხვედრიყო. რამდენიც უფრო მეტს აკვირდებოდა ქალს, იმდენი უფრო მოსწონდა კეკელუც. განსაკუთრებით მშვენიერებას აძლევდა ქალს ის, რომ მოხდენილად უღიმოდა თვალები; უღიმოდა კი არა, უცინოდა ხან მხიარულად, ხან დამცინავად. ტასიკოც დააკვირდა მეფეს და მის ცისფერ თვალებში სრულებითაც არ აღიბეჭდა კრძალვა რამ, მხოლოდ ცნობის მოყვარეობა გამოკრთა მის თვალებში და თან დამცინავი კილო, თითქო ეს არის გამკილავე ხარხარით უნდა გაღიხარხარონ ამ თვალებმაო. შენიშნა მეფემ ამ გვარი სულის მოძრაობა ქალისა და შეკრთა, უხერხულობა იგრძნო; თავის ტანთსაცმელს გადაავლო თვალი, ჯილა გაისწორა, მიხედ-მოიხედა.

„მშვენიერება! მშვენიერება თავისებური, თავისუფალი! — ფიქრობდა როსტომი: — ეს ფეშქაში ყენს და ერთი ოქროს სალტა კიდევ მოერტყმის გარს ჩემსა და მის მეგობრობას... მაგრამ რად უნდა შაჰ-ინ-შაჰს ამისთანა საიშვიათლობათი? იმისთვის, რომ მცირე ხნის შემდეგ სხვას გაუბოძოს? აფსუსი არ იქნება ეს იშვიათი ყვავილი ჩასკვნეს ჰარამხანაში? არა! განმარტოებით უნდა იდგეს სუნნელოვანი, რომ სავსებით დააკმაყოფილოს ყნოსვა თუ თვალთა ხედვა.“
ველარ მოითმინა მეფემ და ხმაძალა შეაქო ქალი:

— მშვენიერი ქალი გყოლია, ყაფლან, ნამდვილი სადედოფლო!

— ეს ერთად-ერთი ქალი მყავს, ბატონო მეფე, მემკვიდრეა ჩემი და სულის დგმა.

სმეულობა ძლიერდებოდა. ღვინომ,

სიმღერამ და ბანოვანთა სიხლოვემ ყველანი ეშხში მოიყვანა, ალტაცებაში. მეფე ძალიან გამხიარულდა. მაჰმადს გადუდგა, ნოეს ეტრფილა. გაახარა ღვინომ გული მლოცავთა, გაალაღა, აფრთოვანა. კარვის წინ ცეკვა გააჩაღეს. მანდილოსანთა რხევამ უმეტესად აღელვა ბატონი, ახალგაზღვრად უჩუბჩუბებდა მიბრუებული სისხლი; გრძნობათა ტალღამ ამოხეთქა მის გულის სიღრმიდან და ძლიერად გადუარა მის გონებას, დაიმორჩილა ის, წალეკა. ტასიკო რომ გამოცქრილდა საცეკვაოდ, როსტომი წამოდგა. ქალი ნაზად გაღიხარა წელში და მისი ნორჩი ტანის ნაქვებები ცხადად დაჩატა რბილმა ფარჩამ. მეფემ მიაპყრო ხარბი თვალი მწყაზარს და ველარ მოაცილა. ქალის ყოველივე მიხვრამოხვრა ცეცხლებრივ იბეჭდებოდა მის მჩქროლავ გულზე.

ახ, შორს იყო მაშინ მეფის გულიდან მისი მეუღლე მარიამი, ხნიერი, მოდუნებული, მოსაწყენი და მოწყენილი მარიამი! იორამ სააკაძემ შენიშნა მეფის გულის მოძრაობა და სიამოვნებით გაღიგრიხა უღვაში:

„დედოფლო მარიამ! სამების მადლობა და ძალმა აწ მომცა შემთხვევა მარჯვე, რომ გამოვდევნო შენი ჩაფერფლილი სახე მეფის გულიდან და შენც მეფის სასახლიდან! გებრძანებინა, ამოვიქამ იორამ სააკაძესო და ვნახოთ, ვინ ვის მოინარეკლებს!“

— ქალო ტასიკო, საშენო შაბაში არა მაქვს რა აქ და აი ეს იქონიე ჩემ სახსოვრად! — უბრძანა როსტომმა და გადასცა ქალს ოქროს კუტალი, რომელიც სასმლით ედგა წინ.

კუტალი მომცრო იყო, ძვირფას ქვებით მოჭედული. ქალს გაეხარა, ბალღურდ სიამოვნება გადევინა სახეზე და უფრო მიმზიდველი შეიქმნა, სანდომი, სანატრელი, საოცნებო.

ხატობა დიდი ჭიდაობით და ჯირითით დასრულდა. მეფემ თასი დაადგმევინა. ბევრმა ამაოდ სცადა მისი გადმოგდება

*) იხ. „სურ. დამატება“ № 2.

ჯირითით. ფარნაოზმა გაუთამაშა და რომ დაუახლოვდა მიზანს, ისე სწრაფად შეაყენა გაქანებული მერანი, რომ უკანა ფეხებმა ტყუბად ჩხრიალი მიიღეს წინა ფეხებთან. ჰკრა ჯირითით. თასი წკრიალით წამოვიდა. ვაჟმა ადგილობრივ ყალბზე შეაყენა ტაიქი და შემოატრიალა. თვალის დახამხამებაზე მოხდა ეს ყველა. დასცეს ყიჟინა, შეაქეს. სააკაძე-მაც კი მოუწონა ნატყორცნი.

მეფე როსტომი ნასიამოვნები დაბრუნდა ხატობიდან.

9

ეს ამბავი იმის შემდეგ მოხდა, როცა არაგვის ერისთავი დათუნა სასტიკად დაამარცხა როსტომმა და თავი მოჰკვეთა. დათუნას შვილმა ზურაბმა არ დაუთმო როსტომს, შურისძიება განიზრახა, არ დასცხრა. შეჰკრიბა ჯარი, შეიერთა თეიმურაზის მომხრენი, გადმოატარა ეს განდევნილი მეფე ღუშეთზე, შეესია კახეთს, დაამარცხა კახეთის მფლობელი სელიმ-ხანი და დასვა იქ მეფედ თეიმურაზი.

გული მიეცათ თეიმურაზის მომხრეებს. ეხლა საადვილოდ მიიჩნიეს როსტომის გამოფხვრა და თეიმურაზის გამეფება მთელ საქართველოში. ამ მიზნის მისაღწევად შესანიშნავი შეთქმულება მოაწყეს. შეთქმულთა მოთავეებად იყვნენ არაგვის ერისთავი ზურაბ, იოთამ ამილახვარი, ციციშვილი ნოდარ, გოჩაშვილი გიორგი, ქათალიკოსი ევდემოზ დიასამიძე. შეთქმულება თან-და-თან ვრცელდებოდა. მემბოხენი ძალას იკრებდნენ, კაცებს შოულობდნენ.

როსტომ მეფემ ხომ დროზე გაიგო, რა მზადდებოდა მის წინააღმდეგ, იცოდა კიდევ, ვინ აღელვებდა ხალხს, მაგრამ ჯერ გაკვლეული არა ჰქონდა ძალა მტრებისა და გეგმა მათის მოქმედებისა. ამიტომაც ის და მისი მესაიდუმლეები შორედან აღევნებდნენ თვალს საქმის მსვლელობას. გულდინჯათ კი იყო როსტომი, რადგან თეიმურაზის მომხრეებს იმდენი ძალა არა ჰქონდათ თითონ გამკლავებოდნენ როსტომს, გარეშე მტრისა კი არ ეშინოდა: სპარსეთს ხომ მეგობარი იყო მისი, რუსეთი კი ჯერ ვერ გამოჰგზავნიდა ლაშქარს თეიმურაზის საშველად.

„საქართველო მტრად სთვლის მართლმადიდებელ ჩრდილოეთსაც ისევე, როგორც ყველა სხვა ხალხს, რომელსაც კი ჰსურს დაიპყრას ეს მხარე. ხალხი არ ენდობა ჩრდილოეს, თუმცა თეიმურაზი სხვას უთვლის იქ და სხვასა ჰწერს. მეც აქა ვდგევარ ლაშქრით და ზურგი გამაგრებული მაქვს სპარსეთის მხედრებით. ამისთანა გარემოებებში გაუვალსა და

უგზო-უკვლო მთებში ჯარის გადმოშვება ნამდვილი თავხედობა იქნება და ამისთანა შეცდომას არ ჩაიდენს გამოცდილი და ცბიერი ჩრდილო“, — ფიქრობდა როსტომი.

მით უფრო დინჯად იყო როსტომი, რომ იცოდა, თვით კახეთში ყველა თანაგრძობით არ უყურებდა თეიმურაზს და არ ემორჩილებოდა მას. კახელები ხარჯს არ აძლევდნენ მეფეს და მისს ამაღლას, ბევრჯველ ულუფაც კი აკლდა. თითონ თეიმურაზიც არ ენდობოდა ქვეშევრდომებს, ერთ ალაგასაც კი ვერ შემდგარიყო საცხოვრებლად და უდაბურ ადგილებში აფარებდა თავს.

თუმცა ესეთ უნუგეშო მდგომარეობაში იყო თეიმურაზი, შეთქმულნი მაინც იმედს არა ჰკარგავდნენ, არა სცხრებოდნენ და სცდილობდნენ ყველგან მოეპოვებინათ მომხრეები. ერთი შეთქმულთაგანი, გოჩაშვილი გიორგი, თვით როსტომის კარსაც იყო შეტყუებული და მისგან ნდობით აღჭურვილი.

როსტომი რომ სამებაში იყო სალოცავად, ეს გოჩაშვილი თან ახლდა და ყველაფერს თვალს ადევნებდა. არ ეამა მას, რომ ხალხი ერთგულად შეხვდა მეფეს; არ ეამა მეფის მოაზრებული ქცევა, რომელიც თანაგრძობასა სძენდა მას ხალხის მხრივ. არ ეამა არც ყაფიან არსიანელის წეთანხმება მეფესთან. დაბრუნებისას დაფიქრებული მოდიოდა გოჩაშვილი და უკმაყოფილო.

„საკვირველია, რომ ამ საბარათიანოში დიდის პატივცემით ეპყრობოდნენ დაუთხანს და პატივისცემითვე ეგებებიან მის უკანონო ჩამომავალს როსტომსაც. როგორი მეფური დიდებით მიიღეს ვილაც ხოსრო-მირზა! სპარსეთისკენ უფრო აქვთ ამათ გული... დიდი იმედი გვქონდა ყაფიან არსიანელისა, რადგან თუ თეიმურაზი და მისი ქცევა არ მოსწონს მას, არც ურჯულო ხოსრო-მირზა მოსწონდა და მისი გამეფება. ჩვენი რომ ყოფილიყო ამისთანა ძლიერი თავადი, დიდ შემწეობას მოგვცემდა, ეხლა კი დაკარგულია ჩვენთვის არსიანელი და მასთან ხრამ-ალგეთის ხეობა. არსიანელის მოპოება ბრძოლის მოგებას უდრის. ჰკვიანი კაცი სჩანს ეს როსტომი“, — ფიქრობდა გოჩაშვილი.

— გოჩაშვილო! — გაუსწორა ცხენი იორამ სააკაძემ: — ცოდვად არ ჩაგეთვალოს ხატობიდან რომ ეგრე დაფიქრებული ბრუნდები. არსიანელთან შერიგებამ ხომ არ ჩაგაფიქრა? ნუ გეფიქრება! უფთხილდი კი, რომ გულის პასუხი არ გამოგიმელავნდეს.

შეკრთა გიორგი. უნდოდა პასუხი რამე მიეცა სააკაძისთვის, მაგრამ ის უკვე მეფისკენ მიაფრენდა ტაიქს.

10

ახალი ზაფხული იყო, სიცხეები დგებოდა. მეფე როსტომ ტფილისში იყო. თითქმის მთელი სანაპიროები მოვლო იმ გაზაფხულს და ისე დაბრუნდა. ღამე გატეხილი იყო. ტფილისს მისძინებოდა. სასახლეშიც სიჩუმე ჩამოვარდნილიყო, ყველას მოესვენა, მცველთა ხმაც აღარ ისმოდა. არ ეძინა მხოლოდ მეფეს. თავის ახალ სასახლის ფართო აივანზე იყო განცხრომით. მტკვარს გადაჰყურებდა. მთვარეს შემოეშუქებინა და გაენათებინა იქაურობა. მტკვრის შხრიალი ნანად ესმოდა. ოცნებობდა მეფე: წარსულს იგონებდა, აწმყოს აკვირდებოდა, სცდილობდა განეკვირებოდა მომავალი.

ბედი უღიმოდა როსტომს. ეხლა ცხადი იყო, რომ თეიმურაზი ძლიერი შეიქნებოდა მისგან და მალე მთელი აღმოსავლეთი საქართველო შეერთდებოდა მის სკიპტრის ქვეშ.

„აღმოსავლეთი საქართველო! ეს ხომ მხოლოდ ერთი ფრთაა იმ შევარდნისა, რომელსაც ეწოდება საქართველო. ცალი ფრთა კი, თუნდაც ძლიერი, მარტოკა ბრალია. როგორ იფრენს ორბი სივრცეში, თუ მეორე მხარი დაბმული ექნება, შეკრული, მოწყვეტილი?! აგხსნი მეორე ფრთასაც საქართველოს და შემოვიერთებ! მთლად განვათავისუფლებ ბაგრატიონთა საბრძანებელს, ქართველთა სამკვიდრებს! შავი ზღვიდან ვიდრე თეთრ ზღვამდის“... — ოცნებობდა როსტომი და ნათელ ფიქრთა დასი თავს ევლებოდა, უაღერსებდა, შესტრფოდა, შეჰნატროდა, ამხნევებდა, სასიამოდ აღელვებდა: „ბიძა ჩემს სვიმონს კარგად ესმოდა ეს დიდი საქმე. მისი მახვილი გონების წინ ცხადათ იყო დახატული შეერთებულ საქართველოს ძალა. განახორციელებდა კიდევ თავის სათაყვანებელ აზრს, თუ ერთობ გაუფრთხილებელი არა ყოფილიყო ეს ნიჭიერი სარდალი, თუ შმაგი არა ყოფილიყო, ხელი, თავხედი... უბრალო შემთხვევას შესწირა თავი და დაამხო სამეფო. შეერთებული საქართველო! იცი თ რა ძალას, რა სიმდიდრეს, რა დიდებულს და გულწარმტაც სურათს წარმოადგენს შეერთებული საქართველო?! დიდი ირანი მაშინ დაჰნატრებს პატარა საქართველოს, ამ სიმდიდრით სავსე ბუნების ციხეს, როცა ქართველთა ტომი შეიგნებს ამ სანატრელ ერთობას. მაშინ საქართველო შეიქნება უძლეველი, გადიშლება, თვალთწარმტაც წალკოტად გადიფურჩქნება ფერად-ფერად ყვავილთაგან შეთხზულ თაიგულად და დაამშვენებს დასავლეთ აზიას“.

ფიქრთა ზღვაში შეცურებულიყო როსტომი, ოცნებათა ტალღებს გაეტანათ

მისი გრძობილი ნავი და აქანებდნენ ნაზად, არწევდნენ, ნანას ეუბნებოდნენ, ჩასჩურჩულებდნენ, ზღაპრად მოუთხრობდნენ საქართველოს ბედს, უმღეროდნენ ტკბილ ხმაზე, ანებივრებდნენ. ამ ჟამს როსტომს ესმოდა მტკვრის საიდუმლო დუღუნი, ესმოდა იდუმალი მისი საუბარი ივერიის წარსულზე და მის მომავალზე; სიტყვა-სიტყვით ჰკრეფდა მის ნაამბობს. მთვარე შუა ცამდის აწეულიყო, ნახევარი გზა გაევილო; უფრო განათებულიყო, გაბრწყინვალებულიყო, მაგრამ უფრო დაღეულიყო. ეხლა ნახევარი აივანი ბნელს მოეცვა, ნახევარზე კი გადმოხატულიყო ახვეულ ვაზის აჩრდილი. როსტომიც მოქარგულიყო ვაზის ფოთლის აჩრდილით. მეფის ოცნებასაც ჩაჰქსოვო და შიგა-და-შიგ აჩრდილი სევდისა.

„უნდა განვაგრძო ბიძი ჩემის სვიმონის ანდერძი: შევეერთებ საქართველოს და გავაძაგრებ, გაძლიერებულს დავტოვებ ჩემ შემდეგ... მაგრამ ვის დაუტოვო სამეფო ჩემს შემდეგ? არა მყავს მემკვიდრე: დამსაჯა მეუფემ, არ მომცა ძე... მეუღლე ჩემი მარია, ასული ლევან დღიანისა, ქვრივი სვიმონ გურიელისა... შევირთე, რომ ლიხს იქითაც მქონიყო მქიდრო კავშირი, რომ დასავლეთ საქართველოშიც მქონოდა ხელი.... არ აკურთხა უფალმა კავშირი ესე ჩემი: არა მყავს მემკვიდრე... თითქო ლამაზიც იყო, როცა მოვიყვანე და რამ მოტეხა, ღმერთო ჩემო, ესე უდროვოდ, უეტრად? თმა, ჯალჯივით ნაწნავები, ძირს დაეცა, ლაწვები ამოუჯდა, ცხვირი უფრო დაუკავდა, თვალები!..“

და თვალების გახსენებაზე ცხადად წარმოუდგა ცისფერი თვალები, მხიარული, მაცდურად მოღიმარ-მოცინარე თვალები ტასოსი—ვაჟაკმა ვეღარ მოსწყვიტა აზრი იმ მომხიბლავ ცისფერ თვალებს, რომლებიც დაჰნათოდნენ ზედ ნორჩს, ჯერ ისევ ბუსუსიან, მაგრამ მეტად სანდომ სახეს.

11

საწოლს შევიდა როსტომი და გადახედა მეუღლეს. გრძობამ არ გაუღიმა მის დანახვაზე, გული შეუხუთა. ბაღღებზედ მიშვებული ხილაბანდიანი დიაცი სულაც არ დაესახა მიმზიდველად, არ ეჩემა. საბანი გადახდოდა, ფარჩის ფაქიზ ლოგინზე უშნოდ გადაეყარა ტლანქი ხელფეხი. გონჯი რამე ჩანდა, უეშნო, თვალი აარიდა. მოაგონდა ზღაპარი, ვაჟი რომ ევედრებოდა ახალს სულს, როცა მეძინოს, არ დამხედო: თურმე ძილში მგლად იქცეოდა ხოლმე. მგლად კი არა ქცეულიყო მძინარე მარიაში, მყვარს კი რასმე დამსგავსებდა, გომბიოს.

„რითი ჰგავს ეს დედაკაცი დიდებულ დედოფალს საქართველოსას?“ — გაიფიქრა როსტომმა.

უსამართლოდ ფიქრობდა როსტომი. თითონაც ხედავდა, რა უმადურობა იყო, რომ დედოფალზე ესე აეყარა გული: გონების თვალთ ხედავდა ამას, გრძობა კი აღარ ემორჩილებოდა აზრს, გული აღარ იხსენებდა არც ერთ წინადადელ სიამეს დედოფალთან, რომ იმ მოგონებით მაინც გაექარებინა კაეშანი.

კრულია გული კაცისა; უმადური! იგი ეხლა სხვისკენ ისწრაფოდა, სხვას ემორჩილებოდა, სხვას ემონებოდა. მასში ეხლა ჩანერგილიყო სხივოსანი სახე ტასიკოსი და წაეშალნა იქ ყოველივე სხვა კვალი. დამათრობელი რამ გრძობა გამეფებულიყო როსტომის გულში და დაეთრგუნა მისი გონება, მისი მისწრაფება, მისი სურვილები, მისი ნება; მთელი მისი არსება ძალუმაღ დაეხარნა თავისკენ.

პირველ ნახვიდანვე აჩრდილივით აჰყვა როსტომს ტასიკოს სახე. მისი სურათი თან-და-თან მკაფიო ხდებოდა მის გონებაში, ცოცხლად ეხატებოდა თვალწინ. ეხლაც რომ უყურებდა მძინარე მარიაში, მის გვერდით ნათლად ჰხედავდა ტასიკოსს. პერანგის ამარას, ძვირფას თმა გაშლილს, შოლტივით მოქნილს სანდომ, უძლეველ ტასიკოსს. როსტომი მზად იყო სამეფო გვირგვინი დაეგლო მის ფერხთა ქვეშ, ოღონდ კი ნება ჰქონიყო შეჰხებოდა მის სუნნელოვან ტანს. მთელი თავისი სამეფო მისწრაფებანი და მოსაზრებანი ფუქად მიაჩნდა ამ მომღიმარე თვლებში კოცნასთან შედარებით.

არცა სცდებოდა როსტომი. განა უბრალო თაღლითი არ იყო მთელი მისი დიდება და სიმდიდრე ამ განხორციელებულ ნეტარებასთან შედარებით? თუ არა, აბა მოვეაქრნა ტასიკოს გულწრფელი სიყვარული, მისი თავისუფალი მხიარული ალერსი მრთელის თავის დიდებისა და განძის ფასად. შეუძლებელი იყო! შეუფასებელი იყო ტასიკოს სიყვარული, საგანძურით ვერ შეიძლებოდა მისი მოპოება და უძლურად იტანჯებოდა კაცი; სტიკოდა გული, უკვნესოდა, უკვდებოდა.

როსტომს ძილში შეჰყვა ეს ფიქრთა დენა, სიზმრებში განუხორციელოდა ათასგვარ მიუწლომელ სახით და არ ასვენებდა, სტანჯავდა.

არც შემდეგ მოშორებია როსტომს ეს ფიქრი, უფრო და უფრო განუცხოველდა იგი და დააშორა მის გულს დედოფალი მარია, ჩააქრო მისი სახე, ჩააბნეოდა; ხოლო დაუახლოვა სუნნელოვანი არსება ტასიკოსი, განათა იგი, გააბრწყინა.

„ნორჩი კია ჩემთვის, პატარა. მე შუა

ხნის კაცი და უფრო მეტიც, ის კი თითქმის ბაღლი. მაგრამ რა უშავს: ჰარმაგათა ვარ ჯერ კიდევ, ჯანსაღად. ბევრჯელ შეურთავს ხნიერს ახალგაზრდა, ცხოვრების კალო კი ერთად გაუღეწიათ, ისტორიაშიც არის ამისი მაგალითები და ზღაპრებშიც“, მსჯელობდა როსტომი და უცხოველდებოდა უიმედო სიყვარული.

დედოფალი გრძობდა ქმრის გულცილობას და აგბნევდებოდა, ხოლო მათ ზნეობრივ დაშორებას ეს უფრო უწყობდა ხელს. ის ხშირად იგონებდა წინადადელ ქმარს და როსტომს ადარებდა. იმას კიდევ ვუყვარდი და ყველაფრით უკეთესიც იყო. აყვდრებდა. ცოლის ღინიანობა და საყვედური ამწარებდა კაცს, გულნაკლულადა ჰქმნიდა, გაციებულ გრძობას უყინავდა, გულქვაობას უძლიერებდა. გაყრისა და განშორების გზაზე აყენებდა.

ბევრი ატყობდა მეფეს ცვლილებას, ხოლო იორამ სააკაძე ისე ცხადად ჰხედავდა ყველაფერს, როგორც ჯადოქარი სარკეში: ძლიერ იყო მასთან დაახლოვებული და შესწავლილი ჰქონდა მისი ზნე. მეფის გუნების ცვლილებას ძალიან აფასებდა იორამი და სცდილობდა იქამდის აეგზნო მისი გულის თქმა, რომ დაენტქა დედოფალი, რადგან ისინი მტრად წაჰკიდებოდნენ ერთმანეთს.

„უშვილოა მეფე, უმემკვიდრო და ის ადარდებს, ხალისს უკარგავს ყოველ საქმეში. განა უფლება არა აქვს მეფეს, ამისთანა გარემოებაში მოითხოვოს განქორწინება და სხვასთან შეუღლება? ჰაი ჰაი, რომ აქვს! არსიანელის ქალი სწორედ შესაფერი სადედოფლოა: დაამშვენებს ტახტს, შესძენს მემკვიდრეს, დანათესავებს არსიანელს, რაიც განამტკიცებს მის მეფობას. უნდა ვისარგებლო მარჯვე შემთხვევით“.

12

როსტომს გარს ერტყა მთელი ჯგუფი გამაჰმადიანებულ ქართველებისა. უმეტესი მათგანი სპარსეთში გათათრებულიყო და თან მოჰყოლოდა. ისინი იყვნენ მისი მცველნი და თანამშრომელნი. ამ ჯგუფს მიეკედლნენ ის ქართველებიც, რომელთაც არ უნდოდათ მეორედ გაებატონებინათ განდევნილი თეიმურაზი; ამისთანანი კი მაშინ ბევრი იყვნენ საქართველოში. ჯგუფის მესვეურად ითვლებოდა სარდალი იორამ სააკაძე.

დედოფალ მარიაში კი არ მოსწონდა იორამი. პირველადვე უღებოდა თვალზე ნახა და ვეღარ შეურთავდა, ვეღარ ენდო, ვეღარ შეითვისა. ყოველთვის სცდილობდა მოეშორებინა ის მეფისათვის და დაეღუპა. იორამმა იცოდა ეს, შორიდან

თვალს ადევნებდა დედოფალს და ძალიან უფთხილდებოდა.

აი ამ უჩუმატ ბრძოლის დროს მოუვიდა იორამს ფიქრად განედევნა დედოფალი სასახლიდან. ეს თავისი გაბედული აზრი იმაზე დაამყარა, რომ მეფეს მემკვიდრე არა ჰყვანდა და აღარც იმედი ჰქონდათ ჰყოლოდა ამ დედოფალთან. ძნელი იყო ამ ფიქრის განხორციელება, თითქმის შეუძლებელი, მაგრამ სააკაძეს ბედი ჰქონდა და შემთხვევამ შეუწყო ხელი.

სამებობას რომ შენიშნა სააკაძემ მეფის გულისთქმა და ძლიერი ვნებათაღელვა, მაშინვე უღვაშზე ხელი გადისო და მოიაზრა საქმე. საჭირო იყო მიეზიდნა თავისკენ კარისკაცთა ჯგუფი, თანაც საიდუმლოდ დაეცვა თავისი განზრახვა. ამის გამო იმან თავისი გულის პასუხი მიანდო მხოლოდ ზოგიერთ თავის მახლობელს. და აი ამ კარის კაცთა მცირედმა ჯგუფმა ნელნელა, უგრძობლად, მაგრამ დაჟინებით შეამზადა მეფე ამ საძნელო ნაბიჯისათვის. ესენი მალ-მალ ჩამოუგდებდნენ ხოლმე საუბარს არსიანელზე და მის მშვენიერ ქალზე; აზვიადებდნენ იმ სიკეთეს, რომელიც შეეძლო მოეტანა მეფისთვის არსიანელთან დაახლოვებას; სანდომად უხატავდნენ ქალის სინორჩეს, მის სილამაზეს, მის ხასიათის იშვიათობას, მის განსწავლას, ზრდილობას, ქცევა-ყოფას. სწორედ ტახტის დამამშვენიებელი შეიქმნებოდა ტასიკო და ცოდვა იქნებოდა, იმისთანა ძვირფასი ქალი ვისმე უბრალოს გადაჰფურჩქნოდა მკლავზე და ჩასქკნობოდა უბეში. თანაც განუწყვეტლივ იმის დარღვი იყვნენ ეს კარისკაცნი, რომ მარიამ დედოფალთან მეფეს მემკვიდრე არა ჰყავდა, რომ უფალმა არ ინება კურთხევა მათის კავშირისა.

მეფის გულსა სწვდებოდა ესეთი მღერა კარისკაცთა, რადგან საკუთარი გრძობაც სწორედ ამას ჩასჩურჩულებდა. ამ ორმაგი ძალით მთლად მოიხიბლა როსტომი და დაასკვნა, აესრულებინა თავისი გულისთქმა, რომელიც ესე საკვირვლად ეთანხმებოდა კარისკაცთა და დიდებულთა სურვილს და რომელსაც თვით სახელმწიფოს კეთილდღეობა მოითხოვდა. როდესაც ესე ყოველმხრივ შეამზადეს ნიადაგი, იორამმა სიძველე ხელი მოქმედებას.

სამღვდელთათვის სააკაძეს ეხმარებოდა სიონიმ დეკანოზი ტარასი ერტელი.

13

საბოლოო თათბირი ამ საქმეზე იორამ სააკაძეს თავის სახლში ჰქონდა, სა-

ლაყბოს პირში, მეფის სასახლის გადასწვრივ.

— თქვენ იცით, ბატონებო, რა საქმისთვისაც შეგკრიბეთ. მოგვხსენებთ, მეფე ჩვენი უშვილოა, მარიამ დედოფალთან მემკვიდრე არა ჰყავს მას. ბატონი როსტომი იმის ფიქრშია ეხლა, ვის გადასცეს სამეფო თავის შემდეგ, ვინ მიიწვიოს მემკვიდრედ. დედოფალმა გავლენა მოიპოვა მასზე ამ სამძიმო საქმეში და დაიყოლია იშვილოს თენგიზ დადიანი, დედოფლის ძმის წული. ჩემის აზრით სრულებით სასურველი არ არის ბაგრატიონთა სამეფო ტახტი დადიანებზე გადავიდეს! ისიც უნდა გავითვალისწინოთ, რომ დადიანი მტერია სპარსეთისა და მომხრე რუსეთისა, როგორც თვით ჩვენი დედოფალი მარიამიც; თენგიზი ისეთივე მეფე იქნება საქართველოსი, როგორც განდევნილი თეიმურაზი, — მოახსენა იორამ სააკაძემ.

— ყენი არ იყაბულებს როსტომის მაგისტანა განზრახვას და აგვეშლება.

— თუ ეგრე მოხდა, შინაური მტერიც ფრთას აისხამს და დავიძლევი; შეირყევა და დაირღვევა როსტომის ტახტი.

— ისეთი კაცის გამეფებით, რომელიც ჩრდილოეთისკენვე დაიწყებს მზერას, კეთილს ვერაფერს შევიძინებთ: თეიმურაზ მეფეც ეგეთია და აკი იძულებულია გარეგარე იაროს.

— თუ ეგრეა, მაშ ისევ თეიმურაზი მოიწვიოს სამეფოს ტახტზე ან მისი შვილი დავითი; რალა შორს მიდის!

— უნდა მოვახსენოთ მეფეს, რომ ეგეთი მისი სურვილი უარყოფაა მთელი მისი და ჩვენი ნაღვაწისა.

— უნდა მოისპოს მეფის ეგეთი აზრი და მიმართულება.

— როგორ უნდა მოვსპოთ? თქმა ადვილია.

— არც ასრულებაა მეტად ძნელი: ჯერ კიდევ ქარმაგია მეფე ჩვენი; მარიამ დედოფალთან რომ არა ჰყავს მემკვიდრე, განა სხვასთანაც არ ეყოლება!

— შესმის! სჯული ნებას აძლევს მრავალცოლიანობისა.

— არა! ქართველები მაინც ისე უყურებენ მეფეს, როგორც ქრისტიანს, არ ახსოვთ, არც სწამთ მაგის მაჰმადიანობა, მეტადრე მას აქეთ, რაც მზრუნველობა გამოიჩინა ეკლესიაზე. მაგის მეორე ცოლს მხოლოდ ხასად მიიღებს ხალხი.

— მაშ?!

— მეფე უნდა განქორწინდეს დედოფალს მარიამს და სხვაზე დაიწეროს ჯვარი. ეს ხალხმა უნდა მოსთხოვოს მეფეს! სთქვა გადაჭრით იორამმა.

— ძნელი საქმეა! მარიამ დედოფალი

უბრძოლველად არ დაგვიტოვებს. მეგობრები და მომხრეები ჰყვანან.

— ვინ მომხრეები?

— თუნდ ქათალიკოზი ევდემოსი.

— კარგი, ვთქოთ, დავითანხმეთ მეფე და ყველაფერი მოვაწყეთ, მერე ვინ უნდა აურჩიოთ დედოფლად ისეთი, რომ გულიც დაუხვიოს მეფეს და სახემწიფოსათვისაც ხელსაყრელი იყოს?

— ალბად შენიშნავდით, რომ მეფის გული თავისუფალი აღარ არის და მის ტყვემქმნელს შეშვენის კიდევ დედოფლობა, როგორც სიტურფით, ისე გვაჩივებოდა: მეფესა ჰსურს შეირთოს ყაფლან არსიანელის ქალი ტასო. — სთქვა სააკაძემ.

— არსიანელის მომხრობა ხომ მთელი ალგეთის ხეობის მომხრობა იქნება; მაშინ თეიმურაზმა სამუდამოთ უნდა დაჰკარგოს იმედი ამ მხარეს მომხრეების პოვნისა, — ჩამოართვეს სიტყვა იორამს.

— რას იტყვი, ზურაბ? პირდაპირ შენ შეგებება ეს საქმე, — მიმართეს არსიანელის სიმამრის შვილს.

— რა მეთქმის საწინააღმდეგო, თუ ჩემი დისწული მაგ დიდებას მიაღწევს! მაგრამ ყაფლანი მეფესაც არ მისცემს ქალს ჯვარ დაუწერავად, ეს კი ძნელი მოსაწყობია.

— არც ისე ძნელია! მე ვტვირთულობ მაგას. — დაასკვნა იორამმა.

ბჭეებმა მიიღეს სააკაძის აზრი და აღუთქვეს დახმარება.

(შემდეგი იქნება)

გ. ბარნოვი.

წვერილი ამბები

არაჩვეულებრივი ქორწინებანი. ერთ გერმანულ ჟურნალს შეუკრებია არაჩვეულებრივი ქორწინებათა ამბები მთელ დედამიწის ზურგზე. საინტერესო ყოფილა ნიუ-იორკის ზოლოდოვიურ ბაღის დირექტორის ბეიშან დიტმარსის ჯვარისწრა. მას გაგიყებით ჰყვარებია გველები, ამიტომ თავის საცოლედ ამნაირივე გემოვნების ქალი ამოუჩვენია. მათი ჯვარის-წერის დროს ეკლესია მორთული ყოფილა გველების ტყავებით და ცოცხალ გველებით და ქვე-მძრომელებით. თვითონ წესი ჯვარის წერისა მომხდარა ბალდახინის ქვეშ, რომელიც აგრეთვე გველებით ყოფილა მორთული. პატარძლის კისერს კი ერთ საყენიან გველი ამშვენებდა. ყოფლან ისეთი ქალებიც, რომელთაც თავიანთი საყვარელი ძაღლები ჯვარის წერის დროსაც კი არ მოუშორებიათ და ქორწილში სტუმრებთან ერთად ძაღლებიც სუფრაზე დაუხსამთ. კუნძულ იავაზე ერთ ქალს ჯვარი დაუწრია... თავის საქმროს ქულზე. თვითონ საქმროს სხვა-და-სხვა მიზეზით არ შეეძლო თურმე დაწერებოდა ქორწინებას. მაგრამ, რადგან ადგილობრივ ჩვეულებათა მიხედვით ქული კაცს მოადგილეთ ითვლება, ამითი უსარგებლნია ჯვარის-წერის დროს. ამერიკაში ყოფილა ისეთი შემთხვევები, რომ ახალგაზდებს ქუჩაში დაუწერიათ ჯვარი. ამასთან ეკლესიის მაგიერობას ურემი სწევდა თურმე. ამერიკელმა არტისტ ქალმა ვიოლეტა ვასკოტიმ საოპერო თეატრის დარბაზში დაიწერა ჯვარი.